

ความคาดหวังของสังคมต่อสตรีไทยในสมัยสร้างชาติ พ.ศ. 2481-2487

นางสาวสุขसरตต์ แดงภักดี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2538

ISBN 974-632-140-4

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I16758389

SOCIETY'S EXPECTATIONS OF THAI WOMEN IN THE
"NATION BUILDING" PERIOD, 1938-1944

SUKSUN DANGPAKDEE

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts
Department of History
Graduate School
Chulalongkorn University

1995

ISBN 974-632-140-4

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ความคาดหวังของสังคมต่อสตรีไทยในสมัยสร้างชาติ

พ.ศ. 2481-2487

โดย

นางสาวสุพรรณศรี แดงภักดี

ภาควิชา

ประวัติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวดี ชนประสิทธิ์พัฒนา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้แนบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....
.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. สันติ อุดสุวรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. ปิยนาด บุนนาค)

.....
.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวดี ชนประสิทธิ์พัฒนา)

.....
.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ พิพาดา ยังเจริญ)

.....
.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จุไรรัตน์ จันทร์ธารง)

ผู้สรรค์ แดงกักดี : ความหวังของสังคมต่อสตรีไทยในสมัยสร้างชาติ พ.ศ. 2481-2487

(SOCIETY'S EXPECTATIONS OF THAI WOMEN IN THE "NATION BUILDING"

PERIOD, 1938-1944) อ.ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา, 216 หน้า.

ISBN 974-632-140-4

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มุ่งศึกษาถึงความคาดหวังของสังคมต่อสตรีไทยในสมัยสร้างชาติของจอมพล

ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี (2481-2487) ผลจากการศึกษาพบว่าในสมัยสร้างชาติเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม ทำให้กระแสความคาดหวังต่อบทบาทและฐานะของสตรีในการเป็นเมียและแม่ที่มีคุณภาพซึ่งดำรงอยู่นับตั้งแต่สมัยปฏิรูปประเทศ ได้ปรากฏเป็นรูปธรรมที่เด่นชัด ภายใต้การดำเนินนโยบายเผยแพร่ "อุดมการณ์แม่เรือน" ที่เน้นการเชิดชูบทบาทของการเป็นเมียและแม่ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม อาจกล่าวได้ว่าความคาดหวังต่อฐานะและบทบาทของสตรีในยุคนี้เป็นผลจากการนำนโยบายสร้างชาติมาเป็นหลักในการบริหารประเทศ

ความคาดหวังของสังคมดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อแนวคิดในการจัดการศึกษาและการประกอบอาชีพสำหรับสตรี รวมทั้งส่งผลกระทบต่อบทบาทและสถานภาพของสตรี กล่าวคือ การจัดการศึกษาและการประกอบอาชีพสำหรับสตรีก็ยังคงมีลักษณะเฉพาะและจำกัด สตรีไทยยังไม่ได้รับการส่งเสริมในเรื่องการศึกษาและอาชีพเท่าที่ควร แต่กระนั้นก็ส่งผลให้สตรีไทยจำนวนหนึ่งได้มีโอกาสและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เปิดโอกาสให้สตรีได้ออกมามีบทบาททางสังคมมากขึ้น ในขณะที่สตรีบางกลุ่ม ดังตัวอย่างเช่น สตรีที่ศึกษาวิชากฎหมายตระหนักว่าฐานะของสตรียังถูกจำกัดในหลาย ๆ ประการ อันจะเป็นพื้นฐานของการเรียกร้องสิทธิสตรีในสมัยต่อมา

ภาควิชา ประวัติศาสตร์

สาขาวิชา ประวัติศาสตร์

ปีการศึกษา 2537

ลายมือชื่อนิสิต สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ผศ.ดร.สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

C310225 : MAJOR HISTORY

KEY WORD: EPECTATIONS/THAI WOMEN/NATION BUILDING

SUKSUN DANGPAKDEE : SOCIETY'S EPECTATIONS OF THAI WOMEN IN THE
"NATION BUILDING" PERIOD, 1938-1944. THESIS ADVISOR : ASST. PROF.
SUWADEE TANAPRASITPATANA, Ph.D., 216PP. ISBN 974-632-140-4

This thesis is a study of society's expectations of Thai women during the period of field Marshal P.Pibulsonggram's nation-building policy (1938-1945). The economic, social, and political changes of this period gave a more concrete form to the expectations society had had since the Age of Reforms of Thai women's status and roles as wives and mothers. Field Marshal Pibul's "domestic ideology emphasised women's roles as wives and mothers, to that the new expectations of Thai women may be said to have resulted from the adoption of the nation-building policy as a basic principle in running the country.

These expectations had an impact on ideas concerning the education and professions of women, and on the status and roles of women. Women's education and professions remained limited for women still did not receive enough support in these matters. Nevertheless the new policy, to come extent, afforded some Thai women more opportunities and a larger role in many activities, as well as a more prominent social role. Other groups of women, such as woman law graduates, had realized that women's status and roles were still limited in various aspects. These sentiments were to provide a basis for a feminist movement in Thai society during the following period.

ภาควิชา.....ประวัติศาสตร์.....

สาขาวิชา.....ประวัติศาสตร์.....

ปีการศึกษา..... 2537.....

ลายมือชื่อนิติกร..... ลีกรัตน์..... แดงศักดิ์.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... ศุภมาส..... อนันต์.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วย คำแนะนำอันมีค่าจาก ผศ.สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่มีความอดทนอย่างยิ่งในการให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์และตรวจแก้ด้วยความอดทนอาจารย์ฉลอง สุนทราวาณิชย์ ดร.สุรางค์ศรีตันเสียงสม ผู้ที่ให้ความห่วงใยอย่างจริงใจเสมอมา รวมทั้งอาจารย์ ดร.ธีรวัต ฌ บ่อมเพชร และอาจารย์สุวิมล รุ่งเจริญ ที่กรุณาแปลบทคัดย่อเป็นภาษาอังกฤษ ผู้เขียนกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ดังนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.ปิยนาด บุนนาค รองศาสตราจารย์พิพาดา ยังเจริญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จูรรัตน์ จันทรธำรง ที่รับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่ได้ให้ความรู้และกำลังใจด้วยดีตลอดมา

ขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่นทั้งหลาย ทั้งรุ่นพี่ รุ่นน้อง ไว้ว่าจะเป็นข้ออาหุหรือคุณพี่เล็ก ปู๋ ยูน ไก่อาหุ หมิง เจียบ น้องวิทย์ น้องเมย์ น้องนิต น้อง... และน้องอ้อย โดยเฉพาะข้ออาหุที่กรุณาตรวจแก้ไขบรรณานุกรม ไก่อาหุที่คอยช่วยเหลือในการแก้ไขวิทยานิพนธ์เล่มนี้มาโดยตลอด น้องอ้อยที่อุตสาหะนั่งตรวจรูปให้ และพี่กนกพ พ้อคร้วหัวป่า รวมทั้งเพื่อนร่วมรุ่นที่ได้ผจญภัยด้วยกันมาตลอดระยะเวลา 5 ปี อันประกอบด้วย ป้าชุมสาย พี่ธีรพงศ์ พี่ดาเกิง น้องอิม น้องเต๋ย

นอกจากนั้นวิทยานิพนธ์เล่มนี้คงไม่สามารถสำเร็จลงได้หากปราศจากความช่วยเหลือจากอาจารย์สนิท เขตตการ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านมาบค้ำ และพี่ ๆ ทุกคนในโรงเรียนบ้านมาบค้ำที่มีน้ำใจและให้ความช่วยเหลือเสมอมา รวมถึงพ่อรุณ ที่ช่วยพิมพ์วิทยานิพนธ์ด้วยความอดทน

สุดท้ายนี้คงจะลืมเลือนเสียมิได้ คือ บิดา มารดา ป้าแถม พี่กบ และพี่หลุยส์ ที่ให้ความเอื้ออาทรห่วงใยและช่วยเหลือทุนทรัพย์ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มาโดยตลอด

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ในการศึกษา.....	4
สมมติฐาน.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
2 ฐานะของสตรีไทยก่อนสมัยสร้างชาติ.....	6
ฐานะของสตรีไทยหลังสนธิสัญญาเบาริง.....	6
บทบาทของสตรีในยุคเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลง	
การปกครอง พ.ศ.2475.....	9
1. กระแสความตื่นตัวเกี่ยวกับสิทธิสตรีในยุคเริ่มต้น	
ของประชาธิปไตย.....	9
2. ความคาดหวังกระแสหลักของสังคมที่มีต่อบทบาทสตรี	
ในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง	
พ.ศ.2475.....	29
สมาคมสตรีไทยแห่งกรุงสยาม : การผสมผสานของ	
แนวความคิดสองกระแสที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทย.....	45

สารบัญ(ต่อ)

บทที่		หน้า
3	ความคาดหวังของสังคมต่อสตรีไทยในสมัยสร้างชาติ	
	พ.ศ. 2481-2487.....	49
	รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับนโยบายการสร้างชาติ....	49
	นโยบายสร้างชาติกับบทบาทที่คาดหวังจากสตรี.....	54
	นโยบายสร้างชาติในเรื่องการสร้างกำลังและการ	
	ป้องกันชาติ.....	55
	นโยบายการสร้างชาติด้านวัฒนธรรม.....	60
	นโยบายการสร้างชาติด้านประชากร.....	64
	นโยบายการสร้างชาติทางเศรษฐกิจ.....	68
	การเผยแพร่อุดมการณ์แม่เรือน.....	71
	ลักษณะการดำเนินงานนโยบายของรัฐ.....	71
	วิธีการดำเนินงานเพื่อเชิดชูบทบาทของ "เมีย".....	97
4	สถานภาพทางการศึกษาและอาชีพของสตรีไทยสมัยสร้างชาติ.....	125
	แนวความคิดในการจัดการศึกษาสำหรับผู้หญิงสมัยสร้างชาติ....	125
	ปัญหาเรื่องสหศึกษา.....	136
	การศึกษาชั้นอุดมศึกษาของสตรีไทย.....	140
	นโยบายของรัฐบาลสมัยสร้างชาติเกี่ยวกับอาชีพของสตรี.....	145
	การแบ่งงานระหว่างหญิงกับชาย.....	145
	การคุ้มครองแรงงานสตรีในการเศรษฐกิจ.....	148
	สถานภาพและบทบาทของสตรีในการประกอบอาชีพ	
	พ.ศ. 2481-2487.....	150
	อาชีพรับราชการ.....	150
	อาชีพทหารหญิง.....	160

สารบัญ(ต่อ)

บทที่		หน้า
5	ปฏิกริยาของสตรีไทยตอนนโยบายการเชิดชูบทบาทของการเป็นเมีย และแม่ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม.....	166
	ทศนะ เริงบวกของสตรีไทยตอนนโยบายเชิดชูบทบาทการเป็น "เมีย" และ "แม่".....	166
	ทศนะ เริงลบของสตรีไทยตอนนโยบายเชิดชูบทบาทการเป็น "เมีย" และ "แม่".....	171
	ปฏิกริยาของสตรีสามัญชน.....	181
	การเรียกร้องสิทธิของสตรีช่วง พ.ศ.2481-2487.....	183
6	บทสรุป.....	183
	บรรณานุกรม.....	193
	ประวัติผู้เขียน.....	216

สารบัญญัตินี้

ตารางที่		หน้า
1	บัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้แทนตำบล พ.ศ.2476.....	19
2	จำนวนผู้สำเร็จเป็น "เนติบัณฑิต" จากโรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม.....	24
3	แสดงจำนวนผู้สำเร็จปริญญาตรี (ช.บ.) มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์และการเมือง ปีพ.ศ.2477-2480.....	27
4	แสดงถึงสตรีที่ได้รับการศึกษาในทุกระดับต่ำกว่าชาย ใน ปีพ.ศ.2476-2477.....	36
5	เปรียบเทียบการศึกษาวชิราวุธชั้นสูงของชายและหญิง พ.ศ.2475-2480.....	134
6	แสดงจำนวนนักเรียนชายและสตรีโรงเรียนราษฎร์ประเภท อาชีวศึกษา รวม 70 จังหวัด.....	135
7	สถิติจำนวนโรงเรียนแยกตามประเภทวิชาที่สอนแยกเป็นรายปี พ.ศ.2482-2494.....	140
8	จำนวนบัณฑิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2481-2487.....	144
9	เปรียบเทียบข้าราชการชาย-สตรีในกระทรวงอุตสาหกรรม พ.ศ.2485.....	156
10	เงินเดือนโดยเปรียบเทียบระหว่างครูชายและครูสตรี พ.ศ.2482 (ทั่วประเทศ).....	158